

Z prac Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego
Seria C, Tom 1

Halina Zwolska
**Uczniowie Szkoły
Głównej Koronnej
1780–1795**

UCZNIOWIE SZKOŁY
GŁÓWNEJ KORONNEJ
1780-1795

Z PRAC ARCHIWUM
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

SERIA C:

**CORPUS STUDIOSORUM
UNIVERSITATIS IAGELLONICAE
IN SAECULIS XVIII-XX
TOMUS I**

HALINA ZWOLSKA

**UCZNIOWIE SZKOŁY
GŁÓWNEJ KORONNEJ
1780-1795**

KRAKÓW 2021

Redakcja naukowa
Marcin Baster
Maciej Zdanek

Recenzenci
dr hab. Grzegorz Nieć, prof. UP w Krakowie
prof. dr hab. Krzysztof Stopka

© Copyright by *Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego*
© Copyright by *Księgarnia Akademicka*

**Publikacja dofinansowana ze środków budżetowych
Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie**

ISBN 978-83-8138-566-4 (druk)
ISBN 978-83-8138-567-1 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381385671>

Skład i łamanie
Paweł Gaszyński

Księgarnia Akademicka
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks 43-127-43, 42-210-33 w. 11-67
publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Fotografia na okładce:
ze zbiorów Archiwum UJ (fot. Maciej Janik)

Przedmowa

Halina Zwolska (z domu Zaleska) studiowała w latach 1963/64–1967/68 na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku pedagogika ze specjalizacją historia wychowania. Była uczennicą profesora Jana Hulewicza. Po obronie wysoko ocenionej pracy magisterskiej „Prasa krakowska w latach 1900–1907 wobec zagadnień szkolnych i uniwersyteckich” wiązała przyszłość z Katedrą Historii Nauki i Oświaty UJ. Przez rok pracowała tam jako stażystka w ramach tzw. wstępnych (przygotowawczych) studiów asystenckich w zakresie historii nauki i oświaty. Pod opieką prof. Hulewicza planowała pisanie rozprawy doktorskiej. Nie było jednak możliwości zdobycia etatu. Od 1 X 1969 r. rozpoczęła zatem pracę w Archiwum UJ i związała z nim swoje życie zawodowe. Prowadzone w Archiwum projekty oraz mocne więzi z Katedrą Historii Nauki i Oświaty umożliwiały kontynuację planów naukowych. Od Kamilli Mrozowskiej, która prowadziła wówczas zaawansowane badania nad dziejami Komisji Edukacji Narodowej w perspektywie zbliżającego się wielkiego jubileuszu jej 200-lecia w 1973 r., wyszła propozycja, aby H. Zwolska wykorzystała dostęp do materiałów przechowywanych w Archiwum UJ i sporządziła kartotekę studentów Szkoły Głównej Koronnej. Tak narodził się pomysł, aby z tej kartoteki uczynić podstawę przyszłego doktoratu. Jego roboczy tytuł brzmiał „Młodzież Szkoły Głównej Koronnej w latach 1780–1794”. Pieczę nad nim przejął od J. Hulewicza kierownik Archiwum UJ – doc. dr Leszek Hajdukiewicz. W 1971 r. otwarto przewód doktorski. Sprawozdanie z prowadzonych prac autorka zdała w opublikowanym komunikacie wygłoszonym na jubileuszowej konferencji w 1973 r.¹ Kwerendy oraz prace nad opracowaniem materiałów w zasadniczym zrębie toczyły się do 1979 r. Powstała w ten sposób pokaźna alfabetycznie ułożona kartoteka sporządzona na wtórnie wykorzystanych kartach perforowanych, z których każda stanowiła kartę

---

¹ H. Zaleska, *Młodzież Szkoły Głównej Koronnej w latach 1780–1794. Próba rekonstrukcji metryki uniwersyteckiej. Komunikat*, w: *W kręgu wielkiej reformy. Sesja naukowa w Uniwersytecie Jagiellońskim w dwusetną rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej 24–26 października 1973*, pod red. K. Mrozowskiej i R. Dutkovej, Warszawa–Kraków 1977 (Zeszyty Naukowe UJ, Varia t. CIX), s. 155–160.

osobową, obrastająca potem w różnego formatu kartki z dodatkowymi informacjami. Ostatecznie jednak uwagę i czas Autorki pochłonęły bieżące zajęcia archiwalne i inne projekty, rozprawa nie powstała, a kartoteka pozostała w formie roboczej². Po objęciu kierownictwa Archiwum UJ przez prof. Jerzego Michalewicza w 1992 r. podjęto szeroko zakrojone projekty wydawnicze, co umożliwiło powrót do zarzuconej idei. Publikacja została zgłoszona do planu wydawniczego Archiwum UJ w nowo powstałym pod jego egidą wydawnictwie „Z prac Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego” jako pierwszy tom serii C zatytułowanej „Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae in saeculis XVIII–XX”. Za czasów dyrektury prof. Krzysztofa Stopki w ramach pozyskanego grantu materiałom nadano postać słownika biograficznego studentów Szkoły Głównej Koronnej, który wraz ze wstępem został złożony w Archiwum UJ w postaci wydruku i pliku komputerowego. Efektem prowadzonych prac nad społecznością akademicką Szkoły Głównej był jeszcze artykuł dotyczący nadawanych przez nią godności honorowych³. Przejście H. Zwolskiej na emeryturę w 2002 r. mimo zatrudnienia na części etatu do 2005 r. odwlekło jednak finalizację całego zamierzenia. Tak więc i w przypadku tej książki sprawdziła się czcigodna maksyma „Habent sua fata libelli”. Praca nie została jednak zapomniana i w swej roboczej postaci dobrze służyła badaniom biograficznym oraz studiom nad społecznością Uniwersytetu Krakowskiego doby wielkiej reformy. Decyzją dyrektora Archiwum UJ prof. Krzysztofa Ożoga w 2020 r. praca została wprowadzona do planu prac naukowych i wydawniczych Archiwum UJ. To cenne kompendium biograficzne zaplanowane na jubileusz 200-lecia KEN ukazuje się po półwieczu perypetii w przeddzień jubileuszu jej 250-lecia jako wkład Uniwersytetu Jagiellońskiego w rozpoznanie swoich dziejów i dziejów reformy podjętej przez Komisję Edukacyjną.

Ostateczną redakcję książki w porozumieniu z Autorką przeprowadzili dr Marcin Baster i dr hab. Maciej Zdanek z Oddziału Badań Dziejów UJ Archiwum UJ. Przeprowadzono gruntowną korektę pliku. Model biogramu został przepracowany, ujednolicono terminologię, rozwiązano większość skrótów, uporządkowano wykazy źródeł i zapisy bibliograficzne, przeprowadzono identyfikację wielu miejscowości i osób, wprowadzono uzupełnienia faktograficzne, wiele biogramów opatrzone uwagami sygnalizując kwestie sporne lub dyskusyjne. Tylko w pewnym zakresie uzupełniono zasób źródłowy, który pierwotnie miał się ograniczać głównie do materiałów przechowywanych w Archiwum UJ. Wszystkie te materiały przejrano, dokonując

² W takiej postaci została użyta K. Mrozowskiej i wykorzystana jako podstawa oceny liczebności (ok. 1300 osób) oraz charakterystyki społeczności słuchaczy Szkoły Głównej Koronnej, zob. K. Mrozowska, *Funkcjonowanie systemu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony w latach 1783–1793* (Rozprawy z Dziejów Oświaty, t. XXX), s. 67–73.

³ H. Zwolska, *Towarzysze Szkoły Głównej Koronnej, „Alma Mater”* 1997, nr 4, s. 64–67.

kolacjonowania danych osobowych i nanosząc wprowadzoną później numerację stron i kart. Osoby rozpoczynające studia przed 1780 r. otrzymały namiar na wpis immatrykulacyjny w „Album studiosorum”, a fakt uzyskania stopni naukowych zaznaczono odwołaniem do wydawnictwa J. Mucz-kowskiego „Statuta necnon liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849”. Stosowne biogramy otrzymały odwołanie do bazy „Corpus academicum Cracoviense. Elektroniczna baza studentów i profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w okresie staropolskim 1364–1780” (<https://cac.historia.uj.edu.pl>). Niemożliwe było wykorzystanie wszystkich edycji źródłowych z epoki KEN. Wykorzystano jednak dodatkowo przynoszące bodaj największy plon raporty wizytatorów generalnych. Dla pozyskania danych osobowych – ale bez przepisywania informacji o święceniach i posiadanych beneficjach – zostały wykorzystane katalogi alumnów seminariów i duchowieństwa diecezji krakowskiej, które dla XVIII w. opracował ks. prof. Jan Szczepaniak na podstawie źródeł kościelnych. Zrezygnowano natomiast z przywoływania nowych publikacji z zakresu szkolnictwa doby KEN, które ukazały się w ostatnich kilkudziesięciu latach, w tym ukazującej się właśnie i z rozmachem opracowywanej zespołowo pod egidą Instytutu Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN wielotomowej serii „Komisja Edukacji Narodowej. Model Szkoły i Obywatela”. Zatem literatura przedmiotu została zaktualizowana tylko w ograniczonym zakresie. Ze względu na dopełnienie pierwotnego zamysłu Autorki wprowadzono jednak odniesienia do nowych tomów „Polskiego Słownika Biograficznego”. Katalog nie rości sobie pretensji do dostarczania kompletnych biogramów słuchaczy Szkoły Głównej. Niejednorodnie traktuje zwłaszcza kariery i dalsze koleje losu dawnych uczniów i studentów. Walesem jest nade wszystko zebranie i uporządkowanie informacji o odbyciu i przebiegu studiów w Szkole Głównej Koronnej na podstawie zachowanych materiałów uniwersyteckich. Powinna to być dobra pomoc do dalszych prac biograficznych, które zresztą stale się rozwijają i wzbogacają naszą wiedzę o dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz oświaty i kultury Rzeczypospolitej w dramatycznej epoce wielkiej reformy, odnowy i upadku.

Redaktorzy

Książka Haliny Zwolskiej to katalog prawie 1300 studentów Szkoły Głównej Koronnej z lat 1780–1795. Pod tą nazwą działał obecny Uniwersytet Jagielloński zreformowany przez Hugona Kołłątaja pod auspicjami Komisji Edukacji Narodowej i włączony w wielkie dzieło odnowy polskiego szkolnictwa.

Katalog zawiera krótkie biogramy osób, które przewinęły się w tym okresie przez mury uczelni. Byli wśród nich wolni słuchacze studiujący na własny koszt, tzw. kandydaci stanu akademickiego (przyszli nauczyciele dzieleni na kandydatów pensjonowanych, dobrowolnych i zakonnych), uczniowie chirurgii (przyszli felczerzy przysyłani i opłacani z miast królewskich) oraz klerycy z Seminarium Akademicko-Diecezjalnego i innych seminariów krakowskich. Osobną grupę stanowiły kobiety, które uczęszczały na organizowane w Szkole Głównej kursy dla położnych.

Informacje o studiach zostały opracowane na podstawie rękopiśmiennego zasobu Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego i uzupełnione o inne wybrane źródła i publikacje.

Jest to pierwszy tom serii „Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae in saeculis XVIII–XX”.

<https://akademicka.pl>

